

АНАЛІЗ КОМПОЗИЦІЙ ЗМАГАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ЧИРЛІДИНГУ (НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНСЬКИХ КОМАНД)

Кравчук Тетяна Миколаївна

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Анотація: Мета - здійснити аналіз композицій змагальних програм з чирлідінгу на прикладі студентських команд та виявити особливості їх структури й змісту, які впливають на оцінку виступів. Матеріал і методи. В дослідженні взяли участь члени 9 студентських збірних команд з чирлідінгу ВНЗ м. Харкова (всього 75 осіб). Методи дослідження: вивчення й аналіз літератури, бесіди з тренерами й спортсменками, аналіз відеозаписів і протоколів змагань, кореляційний аналіз. Результати. У результаті дослідження проаналізовано структуру та зміст композицій змагальних програм студентських команд, що виступають в категорії чирданс. Розкрито значення елементів, побудов і перебудов, що використовуються в чирдансі та виявлено їх вплив на оцінку виступів. Показано, що сума балів, отримана спортсменами на змаганнях, тісно залежить від насиченості змагальних виступів великою кількістю елементів різних структурних груп. Постійний рух учасників команди під час виступу з метою створення різноманітних побудов та переміщення в них також створює позитивний вплив на суддів, що виражається в високих оцінках за композицію. Середній зв'язок оцінки за виступ і кількості комбінацій чир рухів пояснюється тим, що ці рухи найбільш доступні з елементів чирдансу і їх виконання не вимагає особливої фізичної підготовки. Слабка залежність, виявлена між кількістю танцювальних комбінацій і кількістю різних фрагментів обраного музичного супроводу та загальною сумою балів за виступ свідчить про незначний вплив цих особливостей побудови змагальних композицій на оцінку за виступ. Висновки. Аналіз змагальних програм з чирлідінгу та виявлення впливу їх основних компонентів на суддівську оцінку дозволив розробити методіку складання композицій для студентських команд в категорії чирданс. Методика включає наступні етапи: підбір і компоновка фонограми; підбір елементів різних груп складності, передбачених правилами змагань; підбір відповідно фонограми виступу танцювальних комбінацій, чир-рухів та інших рухів; поєднання елементів і танцювальних комбінацій, а також комбінацій чир-рухів у окремі фрагменти програми та композицію в цілому; розробка фасонів костюмів для виступів.

Ключові слова: чирлідінг, чирданс, студенти, композиція, змагальні програми, зміст, структура.

Аннотація. *Кравчук Т.Н., Бибель С.А., Белецкая А.В. Анализ композиций соревновательных программ по чирлидингу (на примере студенческих команд). Цель - осуществить анализ композиций соревновательных программ по чирлидингу на примере студенческих команд и выявить особенности их структуры и содержания, которые влияют на оценку выступлений. Материал и методы. В исследовании приняли участие члены 9 студенческих сборных команд по чирлидингу вузов г. Харькова (всего 75 человек). Методы исследования: изучение и анализ литературы, беседы с тренерами и спортсменками, анализ видеозаписей и протоколов соревнований, корреляционный анализ. Результаты. В результате исследования проанализирована структура и содержание композиций соревновательных программ студенческих команд, выступающих в категории чирданс. Раскрыто значение элементов, построений и перестроений, используемых в чирдансе и выявлено их влияние на оценку выступлений. Показано, что сумма баллов, полученная спортсменами на соревнованиях, зависит от насыщенности соревновательных программ большим количеством элементов разных структурных групп. Постоянное движение участников команды во время выступления с целью создания разнообразных построений и перемещений в них также оказывает положительное влияние на судей, что выражается в высоких оценках за композицию. Средняя связь оценки за выступление и количества комбинаций чир движений объясняется тем, что эти движения наиболее доступные из элементов чирданса и их выполнение не требует особой физической подготовки. Слабая зависимость, обнаруженная между количеством танцевальных комбинаций и количеством различных фрагментов выбранного музыкального сопровождения и общей суммой баллов за выступление свидетельствует о незначительном влиянии этих особенностей построения соревновательных композиций на оценку за выступление. Выводы. Анализ соревновательных программ по чирлидингу и выявление влияния их основных компонентов на судейскую оценку позволили разработать методiku составления композиций для студенческих команд в категории чирданс. Методика включает следующие этапы: подбор и компоновка фонограммы; подбор элементов различных групп трудности, предусмотренных правилами соревнований; подбор в соответствии с*

фонограммой выступления танцевальных комбинаций, чир-движений; сочетание элементов и танцевальных комбинаций, а также комбинаций чир-движений в отдельные фрагменты программы и композицию в целом; разработка фасонов костюмов для выступлений.

Ключевые слова: чирлидинг, чирданс, студенты, композиция, соревновательные программы, содержание, структура.

Annotation. Kravchuk T.N., Bybel S.A., Beletskaya A.V. Analysis of competitive programs in cheerleading (on the example of student teams). The purpose - to analyze the compositions of competitive programs for cheerleading on the example of student teams and to identify the features of their structure and content that affect the evaluation of performances. Material and methods. The study involved members of the 9 student teams for the cheerleading of the universities of Kharkov (only 75 people). Research methods: study and analysis of literature, conversations with coaches and athletes, analysis of videos and protocols of competitions, correlation analysis. Results. As a result of the study, the structure and content of the compositions of competitive programs of student teams performing in the category of cheerleading are analyzed. The value of the elements, constructions and reconstructions used in the cheerleading is revealed and their influence on the evaluation of performances is revealed. It is shown that the sum of points received by athletes at competitions depends on saturation of competitive programs with a large number of elements of different structural groups. The constant movement of the team members during the performance in order to create a variety of constructions and movements in them also has a positive impact on the judges, which is expressed in high marks for the composition. The average connection between the performance score and the number of combinations of cheer movements is explained by the fact that these movements are the most accessible of the elements of the cheer dance and their performance does not require special physical training. The weak dependence found between the number of dance combinations and the number of different fragments of the chosen musical accompaniment and the total amount of points for the performance indicates a slight influence of these features of the construction of competitive compositions on the assessment for the performance. Conclusions.. The analysis of competitive programs in cheer leading and the identification of the influence of their main components on the refereeing evaluation made it possible to develop a method of making compositions for student teams in category cheer dance. The technique includes the following stages: selection and arrangement of the phonogram; selection of elements of different groups of difficulties provided by the rules of the

competition; selection in accordance with the phonogram of the performance of dance combinations, cheer movements; combination of elements and dance combinations, as well as combinations of cheer movements into separate fragments of the program and the composition as a whole; development of styles of costumes for performances.

Keywords: *cheerleading, cheer dance, students, composition, competitive programs, content, structure.*

ВСТУП

Сучасне суспільство вимагає від галузі фізичного виховання й спорту України нових підходів до вирішення питань підвищення рівня рухової активності, зміцнення здоров'я та урізноманітнення дозвілля сучасної молоді. Особливо гостро це питання постає в студентські роки, коли розумова активність займає все більшу частину часу і лише зусиллям волі окремі студенти заставляють себе займатися спортом. Вирішенням проблеми може стати залучення студентів до масових видів спорту, одним з яких є чирлідінг (черлідінг або черліденг).

Чирлідінг зовсім молодий складно-координаційний вид спорту в Україні, але завдяки поєднанню в собі складності й краси рухів, емоційного контакту із глядачами, він має великі перспективи для розвитку і з кожним роком опановує все більшу аудиторію шанувальників. Позитивними рисами чирлідінгу є одночасне залучення до виступів від 5 до 20 осіб як жіночої так і чоловічої статі. Найбільш яскравими є виступи спортсменів у категорії чирданс команда (Cheer Dance), що включає в себе виконання групою спортсменів різноманітних специфічних рухів помпонами, що є обов'язковим атрибутом спортсменок у категорії данс, у поєднанні їх з рухами тілом, передбаченими правилами змагань: стрибками, піруетами, махами, шпагатами, танцювальними доріжками, тощо. Так як змагальну композицію в цьому виді спорту виконує група спортсменів, то оцінка за виступ багато в чому залежить від побудови композиції змагальної програми.

Питаннями композиційної підготовки, прямо або побічно, займалося чимало фахівців у техніко-естетичних видах спорту: у художній гімнастиці - Аверкович Е.П. (1989), Коваленко Я.О., Болобан В.Н. (2016), Мірошніченко Т.М. (2001); у спортивній аеробіці Мошенська Т.В., Бодренкова І.С. (2017), Тодорова В.Г. (2016); в акробатиці Березина А.А., Горячева Н.Л., Анциперов В.В., Мартинов А.А. (2015). Що ж до чирлідінгу, то на сьогодні безпосередньо проблему композиційної підготовки в цьому виді спорту розглядали

Зінченко І.А., Луценко Л.С., Боляк Н.Л., Боляк А.А. (2012). Наявні також роботи з питань удосконалення технічної, хореографічної та акробатичної підготовки черлідерів (Зінченко І.А., Луценко Л.С., 2009; 2010), планування і організації тренувального процесу в цьому виді спорту (Іванченко Ю.М., 2010), особливостей розвитку черліденгу як виду спорту в Україні та характеристики змагальної діяльності черлідерів (Бачинська Н.В., 2013; Крикун Ю.Ю., 2009). Але дослідники не ставили завданням аналіз змагальних композицій студентських команд з чирдансу, до того ж постійне удосконалення правил змагань вимагає нових підходів до їх складання.

Мета дослідження - здійснити аналіз композицій змагальних програм з чирлідінгу на прикладі студентських команд та виявити особливості їх структури й змісту, які впливають на оцінку виступів.

ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ:

- Проаналізувати структуру та зміст композицій змагальних програм студентських команд, що виступають в категорії чирданс;
- Розкрити значення елементів, побудов і перебудов, що використовуються в чирдансі та виявити їх вплив на оцінку виступів;
- Скласти методичні рекомендації щодо побудови композицій змагальних програм в для студентських команд в категорії чирданс.

МАТЕРІАЛ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ:

Учасники дослідження. В дослідженні взяли участь члени 9 студентських збірних команд з чирлідінгу ВНЗ м. Харкова (всього 75 осіб). Всі спортсменки на момент дослідження були студентками 1-4 курсів закладів вищої освіти.

Методи дослідження. Вивчення й аналіз педагогічної і науково-методичної літератури допомогли визначити ступінь дослідженості проблеми; бесіди з тренерами й спортсменками сприяли виявленню їх ставлення до окремих структурних компонентів композицій змагальних програм у чирлідінзі; аналіз відеозаписів змагань допоміг більш детально вивчити змагальні композиції студентських команд, що виступали в категорії чирданс на предмет їх змісту; аналіз суддівських протоколів змагань було зроблено з метою вивчення експертних оцінок за виступи досліджуваних команд; для виявлення зв'язку між окремими структурними одиницями композицій і оцінками з виступи використовувався кореляційний аналіз за допомогою розрахунку коефіцієнту Пірсона.

РЕЗУЛЬТАТИ

У результаті проведеного дослідження нами було здійснено аналіз композицій змагальних програм студентських команд м. Харкова з чирлідінгу.

Дослідження проводилося на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди у період з березня 2018 року по травень 2018 року. В якості досліджуваних були учасниці 9 збірних команд університетів м. Харкова з чирлідінгу: НАУ (ХАІ) ім. М.Є.Жуковського, НЮУ ім. Ярослава Мудрого ХНАДУ, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, ХНУМГ, ХНУРЕ, ХНПУ ім. Г.С. Сковороди ХТЕІ (КНТЕУ), УкрДУЗТ. Досліджувалися результати виступів команд в категорії чирданс на обласних щорічних змаганнях «Спорт протягом життя» серед студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації Харківської області (квітень 2018р.)

У ході аналізу виступів команд нами було визначено в кожній із змагальних композицій:

1. Кількість елементів із кожної з обов'язкових груп складності (піруети, ліп-стрибки, чир-стрибки, махи, шпагати) та загальну кількість елементів у змагальній програмі.

2. Кількість комбінацій чир-рухів руками на 8 рахунків й танцювальних комбінацій.

3. Кількість побудов і перебудов та переміщень у окремих побудовах (однакові побудови не зараховувалися).

4. Кількість різних фрагментів обраного для виступів музичного супроводу.

5. Залежність отриманої суми балів за виступ від вищеназваних особливостей побудови змагальних композицій.

У результаті статистичної обробки отриманих даних, за допомогою обчислення коефіцієнту кореляції нами було виявлено сильний кореляційний зв'язок між кількістю ліп-стрибків, чир-стрибків, шпагатів, махів, загальною кількістю елементів різних груп і загальною сумою балів за виступ. Сильний кореляційний зв'язок також було виявлено між кількістю побудов, переміщень у них і перебудов учасників команди під час виступу та загальною сумою балів за виступ. Середній кореляційний зв'язок між кількістю піруетів і кількістю комбінацій чир рухів спортсменок і загальною оцінкою виступу досліджуваних. Та слабкий зв'язок між кількістю танцювальних фрагментів і загальною сумою балів за виступ.

Виходячи з цього можна стверджувати, що сума балів, отримана спортсменами за виступи на змаганнях, тісно залежить від насиченості змагальних виступів великою кількістю елементів різних структурних груп. Постійний рух учасників команди під час виступу з метою створення різноманітних побудов та переміщення в них також створює позитивний вплив на суддів, що виражається в високих оцінках за композицію. Середній зв'язок оцінки за виступ і кількості комбінацій чир рухів пояснюється тим, що ці рухи

найбільш доступні з елементів чирдансу і їх виконання не вимагає особливої фізичної підготовки. Слабка залежність, виявлена між кількістю танцювальних комбінацій і кількістю різних фрагментів обраного музичного супроводу та загальною сумою балів за виступ свідчить про незначний вплив цих особливостей побудови змагальних композицій на оцінку за виступ чирлідерів.

Щоб більш наочно порівняти відмінності у кількості елементів різних структурних груп та особливостях побудови змагальних композицій спортсменок нами було поділено всі досліджувані команди з чирлідингу на групи А і В. до групи А було включено 4 команди, які посіли на змаганнях I- IV місця, а до групи В – команди, що посіли наступних п'ять місць. Та було вираховано середні арифметичні всіх досліджуваних показників по підгрупах (див.табл. 3–4).

Таблиця 3.

Середні арифметичні кількості елементів різних структурних груп у змагальних композиціях команд з чирлідингу по групах

Групи	Кіл-ть стрибків	Кіл-ть бків	Кіл-ть гатів	Кіл-ть етів	Кіл-ахів	Кіл чир в	Кіль-ть цювальн. бінацій	Загальн кіл-ть ментів
А	5,25	6,75	2,75	4,25	5,38	3,4	3,5	22,88
В	3,33	4,17	1,33	3,0	3,0	2,5	3,33	15,17

Таблиця 4.

Середні арифметичні кількості побудов, перебудов та музичних фрагментів у змагальних композиціях команд з чирлідингу по групах

Групи	Кіл-ть удов	Заг. ебудов	Кіл-ть перебу-дов будовах	Кіл-ть муз. фрагментів
А	13,0	12,88	3,13	5,5
В	10,0	9,5	1,83	5,0

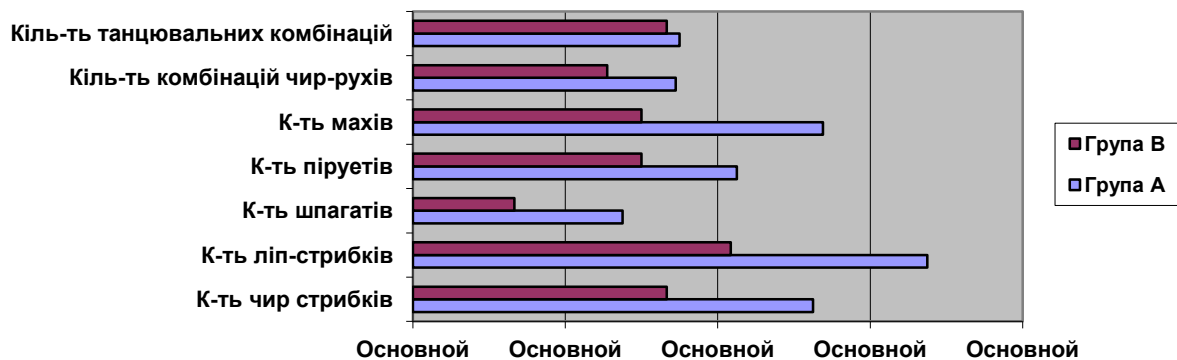

Рис. 1. Кількість елементів різних структурних груп у змагальних виступах команд, що посіли I- IVмісця (група А) та V-IX місця (група В)

Рис. 2. Кількість побудов, перебудов та різних музичних фрагментів у змагальних виступах команд, що посіли I- IVмісця (група А) та V-IX місця (група В)

ДИСКУСІЯ

Спортивна майстерність у чирлідінзі оцінюється з урахуванням змісту композиції і якості виконання спортсменами змагальних комбінацій. Тому одним із найважливіших завдань підготовки команд з чирлідінгу – вміння грамотно здійснювати композиційну підготовку чирлідирів на основі системи спеціальних знань, без яких неможливо гідно представити на змаганнях будь-якого рангу навіть дуже талановитих і добре підготовлених спортсменів. Необхідно розвивати у учасників команди вміння складати композиції розвиваючи свій творчий понетціал (Коваленко Я.О., Болобан В.Н., 2015)

Ми погоджуємося з Нестеровою Т.В. та Богорад О.А. (2005) що спортивно-художні композиції, до яких можна віднести й композиції з чирлідінгу, це синтез спорту і мистецтва, що саме образ, створений членами команди під час змагального виступу може найбільш за все вплинути на переживання глядачів та оцінки суддів. Для створення цього образу спортсменки мають демонструвати художність, виразність, віртуозність, музичність, гармонійність і пластичність.

Ґрунтуючись на попередніх дослідженнях щодо методики складання змагальних композицій у різних видах гімнастики [] можна виділити окремі етапи складання композицій змагальних програм у чирлідінзі.

1) Підбір і компоновка фонограми, що складається з декількох музичних фрагментів (від 3-6 і більше). Після того, як буде підібрана фонограма стане зрозумілою ідея, образ композиції, який необхідно створити спортсменкам за допомогою елементів та різних засобів виразності.

2) Підбір елементів різних груп складності, передбачених правилами змагань. Причому, чим більше елементів буде введено до змагальної програми, особливо ліп та чир-стрибків, махів, шпагатів і піруетів, тим оцінка суддів, при належному їх виконанні, буде вищою.

3) Підбір відповідно фонограми виступу танцювальних комбінацій, чир-рухів та інших рухів, що будуть прикрашати композицію та допомагати спортсменам виконувати переміщення й перебудови.

4) Поєднання елементів і танцювальних комбінацій, а також комбінацій чир-рухів у окремі фрагменти виступу та композицію в цілому, розведення їх по спортивному майданчику в різні побудови та перебудови. Для створення різних побудов бажано використовувати весь майданчик. Важливо відмітити, що побудови, переміщення й взагалі загальне сприйняття композиції в чирлідінзі буде залежати від кількості учасниць команди. Чим більша кількість спортсменів бере участь у виступі тим різноманітніше можуть бути побудови, але більш складно відпрацювати синхронність. Для створення динаміки в композиції слід чергувати зімкнуті побудови, коли група працює близько з розімкнутими, коли група займає весь майданчик. Значно прикрасить композицію з чирлідінгу використання різних рівнів рухів спортсменів: у стійках, у випадах, сідах і напівприсідах та в положеннях лежачи, а також різні способи їх виконання, одночасно, послідовно, почергово, групами. Як слушно вважають Коваленко Я.О., Болобан В.Н. (2016) уведення до композиції будь якого структурного елементу має бути суворо обґрунтованим і допомагати створювати образ композиції, щоб знайти емоційний відгук у глядачів і суддів.

5) Розробка фасонів костюмів для виступів, які мають відобразити головну ідею, закладену постановником, а також відповідати правилам змагань.

Після того як змагальна композиція складена, вона має пройти довгий період шліфовки та вдосконалення, на якому можуть виявитися окремі недоліки, що знижують її загальну цінність та видовищність. Особливо яскраво це проявляється в процесі перших змагань, на яких буде представлена програма.

Змагальні програми з чирлідінгу ближче до шоу-програм, тому важливо завдяки виступу створити емоційний настрій, підйом, захоплення у глядачів. Аналіз змагань підтвердив максимальний вплив на оцінку суддів за композицію відповідності рухів музиці, емоційної насиченості, логічності схеми композиції, наростання емоційної напруги, костюмів і їх відповідності, ідеї, зрозумілості образу (Кудашов В.Ф., Кудашова Л.Т., Венгерова Н.Н., 2018).

Дослідження підтверджує думку більшості суддів, тренерів та спортсменів чирлідирів, які вважають, що композиції чирдансу повинні мати динамічний характер, заданий музичним супроводом відповідного темпу, який має завдання завести публіку. На відміну від художньої гімнастики де композиції можуть мати ліричний характер.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз структури й змісту композицій змагальних програм студентських команд, що виступають в категорії чирданс виявив наявність в них обов'язкових груп складності (піруети, ліп-стрибки, чир-стрибки, махи, шпагати, комбінації чир-рухів руками на 8 рахунків й танцювальні комбінації), що виконуються в різних побудовах й перебудовах, а також інших засобів художньої виразності.

2. Виявлено сильну залежність оцінки виступів спортсменок у категорії чирданс від кількості ліп-стрибків, чир-стрибків, шпагатів, махів, загальної кількості елементів, а також кількості побудов, переміщень у них і перебудов. Середню залежність від кількості піруетів, комбінацій чир рухів та слабку від кількості танцювальних фрагментів.

3. Виділено окремі етапи складання композицій змагальних програм для студентських команд в категорії чирданс: підбір і компоновка фонограми; підбір елементів різних груп складності, передбачених правилами змагань; підбір відповідно фонограми виступу танцювальних комбінацій, чир-рухів та інших рухів; поєднання елементів і танцювальних комбінацій, а також комбінацій чир-рухів у окремі фрагменти програми та композицію в цілому; розробка фасонів костюмів для виступів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аверкович Э.П. Композиция упражнений в художественной гимнастике : метод. рекомендации [Композиция упражнений в художественной гимнастике : метод. рекомендации], Всесоюз. науч.-исслед. ин-т физ. культуры, Москва: [б.и.], 1989: 17. (in Russian)

2. Бачинська Н.В. Історія та загальна характеристика черлідінгу [Історія та загальна характеристика черлідінгу]. Наука і освіта, 2013; 4: 63-67. (in Ukrainian)

3. Березина А.А., Горячева Н.Л., Анцыперов В.В., Мартынов А.А. Содержание и структура соревновательных композиций высококвалифицированных акробатов [Содержание и структура соревновательных композиций высококвалифицированных акробатов]. Современные проблемы науки и образования, 2015, 2-2. (in Russian)

4. Зинченко И.А., Луценко Л.С., Боляк Н.Л., Боляк А.А. Особенности содержания композиций соревновательных программ в черлидинге [Особенности содержания композиций соревновательных программ в черлидинге]. Слобожанський науково-спортивний вісник, 2012; 3(31): 74-78 (in Ukrainian)

5. Іванченко Ю.М. Планування і організація тренувального процесу в черлідінгу [Планування і організація тренувального процесу в черлідінгу], Молода спортивна наука України, 2010; 14(1): 94-100. (in Ukrainian)

6. Коваленко Я.О., Болобан В.Н. Структурные элементы построения соревновательных композиций индивидуальных и групповых упражнений в художественной гимнастике [Структурные элементы построения соревновательных композиций индивидуальных и групповых упражнений в художественной гимнастике]. Физическое воспитание студентов, 2016; 1: 12-20 (in Ukrainian)

7. Крикун. Ю. Ю Характеристика змагальної діяльності спортсменів черлідінгу [Характеристика змагальної діяльності спортсменів черлідінгу]. Слобожанський науково-спортивний вісник, 2009; 2: 30-35. (in Ukrainian)

8. Кудашов В.Ф., Кудашова Л.Т., Венгерова Н.Н. Факторы зрелищности показательных спортивных выступлений [Факторы зрелищности показательных спортивных выступлений]. Известия ТулГУ. Физическая культура. Спорт, 2018(1): 149-156. (in Russian)

9. Луценко Л.С. Тестовые задания по специально-двигательной и физической подготовленности спортсменов в черлидинге на этапе специализированной базовой подготовки [Тестовые задания по специально-двигательной и физической подготовленности спортсменов в черлидинге на этапе специализированной базовой подготовки]. Физическое воспитание студентов творческих специальностей, 2009; 4: 45-50. (in Ukrainian)

10. Луценко Л.С., Зинченко И.А. Акробатическая подготовка в тренировочном процессе спортсменов-черлидеров на этапе специализированной базовой подготовки [Акробатическая подготовка в тренировочном процессе спортсменов-черлидеров на этапе специализированной базовой подготовки]. Физическое воспитание студентов, 2010; 2: 105-110. (in Ukrainian)

11. Мірошніченко Т. Методика постановки сучасних композицій групових вправ у художній гімнастиці [Методика постановки сучасних композицій групових вправ у художній гімнастиці]. Теорія і методика фіз. виховання і спорту, 2001; 4: 11–13. (in Ukrainian)

12. Мошенская Т., Бодренкова И. Структура и содержание соревновательных групповых композиций в спортивной аэробике [Структура и содержание соревновательных групповых композиций в спортивной аэробике]. Слобожанський науково-спортивний вісник, 2017; 1(57): 62-65. doi: 10.15391/sns.v.2017-1.010. (in Ukrainian)

13. Нестерова Т.В., Богорад О.А. Средства выразительности спортивно-художественных композиций в художественной гимнастике [Средства выразительности спортивно-художественных композиций в художественной гимнастике]. Физическое воспитание студентов творческих специальностей, 2005; 5: 24-31. (in Ukrainian)

14. Петров Б.Н. Массовые спортивно-художественные представления [Массовые спортивно-художественные представления], Москва, 1998 (in Russian)

15. Терехина Р.Н., Крючек Е.С., Медведева Е.Н., Зеновка И.Б. Современный подход к процессу постановки соревновательных композиций в художественной гимнастике [Современный подход к процессу постановки соревновательных композиций в художественной гимнастике] Научно-теоретический журнал «Ученые записки», 2014; 8 (114): 180-184. (in Russian)

16. Тодорова В.Г. Місце хореографії в структурі змагальних програм спортсменів у спортивній аеробіці [Місце хореографії в структурі змагальних програм спортсменів у спортивній аеробіці], Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016; 3 (72): 134-137. (in Russian)

17. Чепел Р. Успешное тренерство по черлиденгу [Успешное тренерство по черлиденгу], Нью-Йорк: Хьюмон. Кинетикс; 1999. (in American)

REFERENCES:

1. Averkovich, E.P. (1989). Composition of exercises in rhythmic gymnastics: method. recommendations, Moscow.

2. Bachinska, N.I. (2013) The history of the General characteristics cheerleading. Science and education, 4, 63-67.

3. Berezina, A.A., Goryachev, N.L., Antsiferov, V.V. & Martynov, A.A. (2015). The content and structure of competition of compositions of highly skilled acrobats. Modern problems of science and education, 2-2.

4. Zinchenko, I.A., Lutsenko, L.S., Bolyak, N.L. & Bolyak, A.A. (2012) Content features of competitive programs in cheerleading. Slobozhansky science and sports bulletin, 3(31), 74-78.

5. Ivanchenko, Y.M. Planning and organization of the training process for cheerleading (2010). *Young sport science of Ukraine*, 14(1), 94-100.
6. Kovalenko, Y.O. & Boloban, V.N. (2016) Structural elements of constructing competitive compositions of individual and group exercises in rhythmic gymnastics. *Physical education of students*, 1, 12-20.
7. Krikun, Y.Y. (2009) Characteristics of competitive activity of cheerleading athletes. *Slobozhansky science and sports bulletin*, 2, 30-35.
8. Kudashov, V., Kudashova, L.T. & Vengerova, N.N. (2018). Factors of entertainment of demonstration sports performances. *News of Tulgu. Physical culture. Sports*, (1), 149-156.
9. Lutsenko, L.S. (2009). Test tasks on special-motor and physical fitness of athletes in cheerleading at the stage of specialized basic training. *Physical education of students of creative specialties*, 4, 45-50.
10. Lutsenko, L.S. & Zinchenko, L.A. (2010). Acrobatic training in the training process of cheerleaders at the stage of specialized basic training. *Physical education of students*, 2, 105-110.
11. Miroshnichenko, T. (2001). Methods of setting modern compositions of group exercises in rhythmic gymnastics. *Theory and methods of physical education and sport*, 4, 11-13.
12. Moshenskaya, T., & Bodrenkova, I. (2017) Structure and content of competitive group compositions in sports aerobics, *Slobozhansky science and sports bulletin*, 1(57), 62-65.
13. Nesterova, T.V. & Bogorad, O.A. (2005). Means of expressiveness of sports and artistic compositions in rhythmic gymnastics. *Physical education of students of creative specialties*, 5, 24-31.
14. Petrov, B.N. (1998). *Mass sports and artistic performances*, Moscow.
15. Terekhina, R.N., Kryuchek, E.S., Medvedeva, E.N. & Zenovka, I.B. (2014). Modern approach to the process of staging competitive compositions in rhythmic gymnastics *Scientific-theoretical journal "Scientific notes"*, 8 (114), 180-184.
16. Todorova, V.G. (2016). Place of choreography in the structure of competitive programs of athletes in sports aerobics. *Scientific journal NPU named after M.P. Dragomanov*, 3 (72), 134-137.
17. Chappell, R. (1999). *Successful coaching for cheerleading*, New York: Human. Kinetics.